

Institut
d'Estudis
Catalans

Secció Filològica

Institut d'Estudis Catalans

Gramàtica
bàsica i d'ús
de la llengua catalana

gou

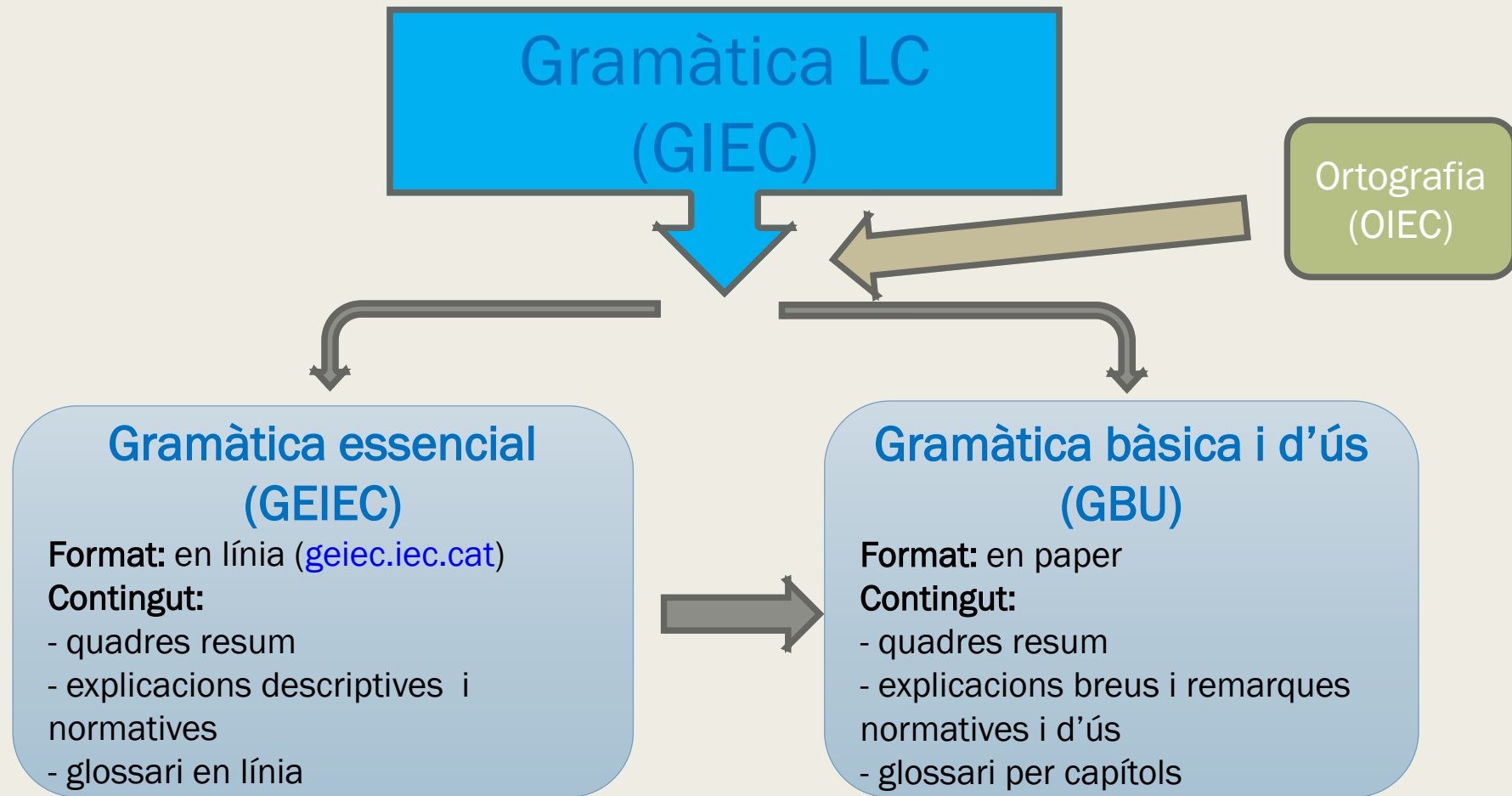

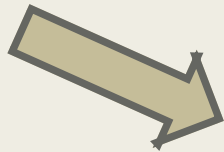
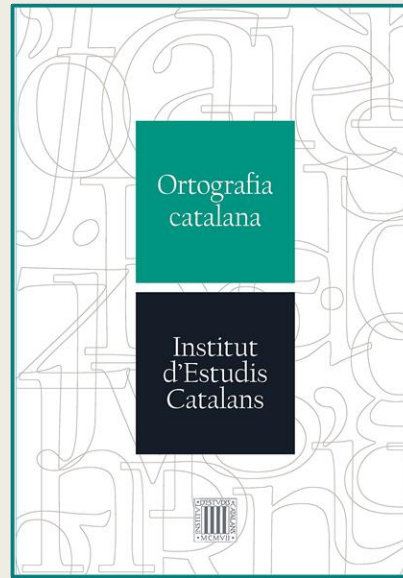
GRAMÀTICA BÀSICA I D'ÚS DE LA LLENGUA CATALANA

© Institut d'Estudis Catalans

Maria Josep Cuenca, Judit Feliu, Cristina Guirado

Projecte de la Gramàtica essencial

ESSENCIAL
GRAMÀTICA
de la llengua catalana

Presentació Sumari Quadres Glossari

8. El nom i el sintagma nominal

8.2 Característiques del nom i classes

[infinitiu nominal](#)
[nom](#)
[nom comú](#)
[nom propi](#)
[nominalització](#)
[sintagma nominal](#)
[vocatiu](#)

Des del punt de vista morfològic, els noms es caracteritzen pel fet de tenir gènere i la majoria es poden flexionar en nombre. El gènere té en els noms un caràcter inherent o intrínsec²⁶. *mntanya* o *torre* són femenins; *sol*, *arbre* o *problema* són masculins. Pel que fa al nombre, la majoria de noms admeten el singular i el plural²⁷: *mntanya* i *mntanyes*. Amb tot, n'hi ha que normalment només s'usen en singular, com *pacència* o *àlgebra*, i n'hi ha uns quants que normalment només s'usen en plural, com *alcates* o *vacances*²⁸.

Des del punt de vista sintàctic, els noms es caracteritzen pel fet de formar un tipus de sintagma, el nominal, que pot realitzar funcions oracionals com la de subjecte (*[Els vostres amics italians] ja són aquí*), la d'atribut (*Aquell home tan alt és [el meu metge]*) o la de complement directe (*Agafa [les cartes que hi ha a la bústia]*). Acompanyat d'una preposició, el sintagma nominal pot fer altres funcions, com ara de complement del nom (*[la decisió de [la junta]]*), de complement indirecte (*[Hem entregat la carta a] [la directora]*) o de complement de règim (*[Lluitem per] [la igualtat d'oportunitats]*).

Tradicionalment, els noms es classifiquen en comuns i propis. El nom comú expressa la pertinença d'una entitat a una classe (*riu*, *home*, *illa*, *felicitat*) i el nom propi individualitza un element entre els restants (*Ebre*, *Pere*, *Sicília*). El quadre 8.1 recull i exemplifica els diversos tipus de noms.

QUADRE 8.1
Classes de noms

Classe	Tipus	Exemples / Comentaris d'ús
Comú	comptable - no comptable	<i>amic</i> , <i>barret</i> - <i>oli</i> , <i>esforç</i> <i>Pexeta</i> entrepans - <i>Compta</i> oli En sintagmes nominals sense especificador, els comptables s'utilitzen en plural i els no comptables, en singular. [+]
	concret - abstracte	<i>llibre</i> , <i>gos</i> - <i>llibertat</i> , <i>pacència</i> Els abstractes solen ser no comptables i no accepten certs quantificadors, com els numerals. [-]

EL NOM I EL SINTAGMA NOMINAL

10

10.1. El nom: característiques i classes

10.2. Els noms comuns

10.3. Els noms propis

10.4. El sintagma nominal

10.5. El vocatiu

10.1. El nom: característiques i classes

Els noms, també anomenats substantius, són mots amb gènere inherent que designen entitats d'una classe o entitats individualitzades.

a) Des del punt de vista morfològic, els noms es caracteritzen pel fet de tenir gènere gramatical inherent i, en la majoria de casos, flexió de nombre. Així, *mntanya* o *torre* són noms femenins i *sol*, *arbre* o *problema* són masculins (§ 5.2). Pel que fa al nombre, la majoria de noms admeten el singular (*mntanya*) i el plural (*mntanyes*). Amb tot, n'hi ha que normalment només s'usen en singular, com *àlgebra* o *pacència*, i n'hi ha uns quants que només s'usen en plural, com *alcates* o *vacances* (§ 5.7).

b) Des del punt de vista sintàctic, els noms es caracteritzen pel fet de formar un tipus de sintagma, el nominal (§ 10.4), que per si sol pot realitzar funcions oracionals diverses, com les de subjecte, atribut i complement directe; precedit de preposició, o el sintagma nominal pot constituir un complement indirecte, un complement de règim o un adjectiu.

Subjecte: *Els vostres amics ja són aquí*
Atribut: *Aquell home és el meu metge*
Complement directe: *Agafa les carpetes*
Complement indirecte: *Hem entregat la carta a la directora*
Complement de règim: *Lluitem per la igualtat d'oportunitats*
Adjunt: *Tonnam a la nit*

Tradicionalment, els noms es classifiquen en comuns i propis. Els noms comuns expressen la pertinença d'una entitat a una classe i els noms propis individualitzen un element entre els restants. En el quadre 10.1 s'exemplifiquen els diferents tipus de noms.

QUADRE 10.1. Classes de noms

Classe	Tipus	Exemples
Comú	comptable - no comptable	<i>amic</i> , <i>barret</i> - <i>oli</i> , <i>esforç</i>
	concret - abstracte	<i>llibre</i> , <i>gos</i> - <i>llibertat</i> , <i>pacència</i>
	individual - col·lectiu	<i>bolgraf</i> , <i>poma</i> - <i>equip</i> , <i>família</i>
	quantitatiu	<i>tres</i> , <i>calçada</i>
Propi	de persona	<i>Albert</i> , <i>Chopin</i> , <i>Lídia</i>
	geogràfic	<i>Austràlia</i> , <i>l'Illavaia</i> , <i>Mau</i> , <i>Llobregat</i>
	altres entitats úniques	<i>«Serra d'Or»</i> , <i>«La Traviata»</i>

149

Gramàtica bàsica i d'ús (GBU)

- La *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana* vol ser una obra de consulta adaptada a un usuari amb coneixements gramaticals generals que necessita resoldre dubtes en l'ús.
- La GBU es dissenya com una eina que orienta en la interpretació i l'aplicació de la normativa de l'IEC com s'estableix en la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC) i l'*Ortografia catalana* (OIEC). S'adreça sobretot al àmbits de l'ensenyament, l'Administració i els mitjans de comunicació.

Característiques generals de la GBU

- Parteix de la *Gramàtica essencial* (GEIEC) i estructura la informació a l'entorn dels quadres resum, als quals s'afegeixen les definicions i descripcions indispensables i les recomanacions normatives i d'ús, que són l'objectiu fonamental de l'obra.
- Resumeix els continguts al màxim possible. Reelabora els continguts prioritzant la funció sobre la forma, sempre que és possible, i la prescripció sobre la descripció.
- Se centra en la resolució de dubtes i en l'establiment de la normativa, partint de la llengua formal.
- Major visibilització dels aspectes relacionats amb l'ús formal, mitjançant la presentació de la norma des dels registres formals. Simplificació de les marques normatives.

La GBU en xifres

- 40 capítols (entre 5 i 21 pàgines, amb una mitjana de 14 pàgines)
- Extensió: un terç de la GIEC (530 fulls)
- 170 quadres resum i 14 figures
- 371 termes definits en glossari
- 271 fitxers de so

Contingut GBU

FONÈTICA I FONOLOGIA

1. Les vocals
2. Les consonants
3. La síl·laba
4. L'accent

MORFOLOGIA

5. La flexió nominal: el gènere i el nombre
6. La flexió verbal. Els verbs regulars
7. Els verbs irregulars i els verbs defectius
8. Formació de mots: la derivació
9. Formació de mots: la composició i altres processos no derivatius

SINTAXI

10. El nom i el sintagma nominal
11. L'adjectiu
12. L'article
13. Els demostratius
14. Els possessius
15. Els pronoms. Els pronoms personals forts
16. Els pronoms febles: forma i combinacions
17. Els pronoms febles: aspectes funcionals
18. Els quantificadors. Els numerals
19. Els quantitatius
20. Els indefinits

Contingut GBU

SINTAXI

- 21. La preposició. Les preposicions àtones
- 22. Les preposicions tòniques
- 23. L'adverbi
- 24. La negació
- 25. Les conjuncions i els connectors parentètics
- 26. Les interjeccions
- 27. El verb: el temps, l'aspecte i el mode
- 28. Les perífrasis verbals
- 29. La predicació verbal
- 30. Les construccions copulatives i els predicatius
- 31. Les construccions passives, les impersonals i altres construccions amb subjecte indefinit

SINTAXI

- 32. Les formes verbals no finites
- 33. Les expressions temporals i les aspectuals
- 34. La modalitat oracional
- 35. L'ordre de constituents: ordre bàsic i construccions marcades
- 36. La coordinació
- 37. Les oracions subordinades substantives
- 38. Les oracions subordinades de relatiu
- 39. Les construccions comparatives i les superlatives
- 40. Les oracions causals, finals, consecutives, condicionals i concessives

Components i trets distintius

- Capítols breus, sense subapartats
- Exposició en quadres i remarques
- Glossari per capítols, índex de termes final
- Informació fonològica, morfològica, sintàctica i també ortogràfica
- Accés a fitxers de so
- Ús de recursos gràfics que faciliten la resolució de dubtes
- Exemplificació amb diferents formats segons el tipus d'informació i la valoració normativa

Organització de continguts

Índex

Apartats: Només un nivell de subapartat

- Definicions de categories, construccions o fenòmens.
- Quadre resum-guia (formes, exemples i comentaris d'ús).
- Explicació: sovint basada en el quadre resum i centrada en els aspectes descriptius, que es presenten de manera sintètica i complementària respecte dels quadres. En lletra menuda, informació secundària, sovint de fenòmens d'abast reduït geogràficament.
- Remarques normatives i d'ús.

Glossari: terme, definició, exemple, remissió a GEIEC

Annexos (opcional): quadres de funcions, conjugacions, etc.

10.4. El sintagma nominal

El **sintagma nominal** consta d'un nom que fa de nucli i, opcionalment, d'especificadors o complements, com mostra el quadre 10.2.

QUADRE 10.2. *Constituents del sintagma nominal*

Especificador	Nucli (nom)	Complement
<i>les / aquestes / les meves / dues / moltes / algunes / totes les</i>	<i>camises</i>	<i>noves / de cotó / de dormir / color taronja / descolorides</i>
—	<i>Lleida,</i>	<i>la ciutat del riu Segre</i>

a) El nucli del sintagma nominal sol correspondre a un nom, comú o propi, però també pot ser un infinitiu (§ 32.2). En alguns casos, el nom comú deriva d'un verb o d'un adjectiu; aquest procés es denomina **nominalització**.

Nom comú:

Hem visitat el monestir

La destrucció de les muralles per les tropes enemigues (equivalent a *Les tropes enemigues destruïren les muralles*)

La fidelitat a la causa (equivalent a *Fidel a la causa*)

Nom propi: *Hem visitat Poblet*

Infinitiu nominal: *Qui paga el beure?* ('la beguda')

Apartats

- La **part descriptiva** sol començar amb la definició d'un terme seguida per l'explicació general que permet emmarcar i comprendre les remarques; sol incloure quadres de formes o **quadres resum**, que sintetitzen i exemplifiquen el fenomen que s'hi tracta.
- La **part de remarques normatives i d'ús** inclou informacions molt sintètiques de caràcter pràctic i formulades com a unitats autònomes, sobre aspectes rellevants des del punt de vista de l'ús. Les icones indiquen la naturalesa de la informació

Quadres resum (exemples)

8.5. Classes d'article, p. 171

10.2 Constituents del sintagma nominal, p. 155

21.4. Principals usos de la preposició *a* davant de complement directe, p. 299

31.1. Tipus de construccions passives, impersonals i de subjecte indefinit, p. 426

Remarques normatives i d'ús

Observacions rellevants en l'ús (749 remarques) . Se'n diferencien quatre tipus, indicats amb icones diferents:

Normativa: aspecte que genera dubtes prescriptius en l'ús.

Descriptiva / d'ús general: aspecte rellevant des del punt de vista de l'ús, que no presenta especial problemàtica normativa.

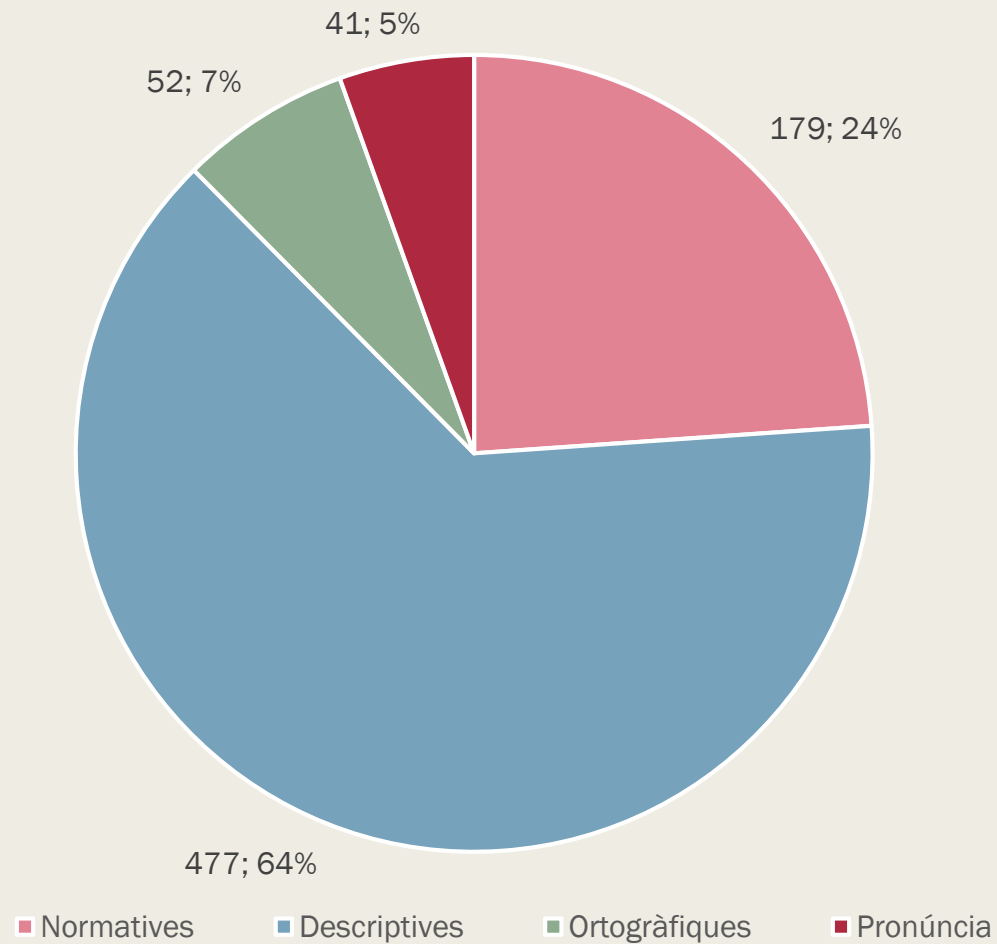

Comentari (orto)gràfic: aspecte de caràcter ortogràfic, gràfic o ortotipogràfic. (Integració d'OIEC).

Comentari de pronúncia: aspecte de caràcter fonètic.

Remarques normatives i d'ús (749)

Remarques normatives i d'ús

Normativa: aspecte que genera dubtes prescriptius en l'ús.

La majoria de noms que comencen per consonant lateral, la realitzen com a palatal [ʎ], amb l'excepció dels cultismes, que generalment mantenen l'alveolar [l]. No són acceptables en els registres formals pronúncies amb [ʎ] inicial de mots d'origen culte començats per [l].

Mots patrimonials:

[ʎ] *llapis, llengua, llit, llop, lluna*

Mots d'origen culte:

[l] *lògic, límit, lingüística* (i no *llògic, llímit, llingüística* [ʎ])

Remarques normatives i d'ús

Descriptiva: aspecte rellevant des del punt de vista de l'ús, que no presenta especial problemàtica normativa.

La preposició *dins* és més freqüent que *dintre* en sentit figurat.

Sentit literal: *No havia deixat el peix dins/dintre de la nevera*

Sentit figurat: *Sempre sembla perdut dins del seu món interior*

Remarques normatives i d'ús

Comentari (orto)gràfic: aspecte de caràcter ortogràfic, gràfic o ortotipogràfic. (Integració d'OIEC).

En inici de síl·laba, el so oclusiu velar sonor [g] (o l'aproximant corresponent) s'escriu amb *g* davant *a*, *o*, *u* o consonant, i amb el dígraf *gu* davant *e* i *i*.

Grafia	Exemples
<i>g</i>	<i>gat, govern, ningú; aglà, grup</i>
<i>gu</i>	<i>guerra, lloguer; guitarra, neguit</i>

Remarques normatives i d'ús

Comentari de pronúncia: aspecte de caràcter fonètic.

En posició final absoluta, la consonant fricativa palatal sonora ([ʒ]) es pronuncia sorda i africada ([tʃ]). Aquest procés d'ensordiment s'aplica també en l'adaptació de mots estrangers, amb independència que es pronunciiïn amb una consonant sonora en la llengua original.

[tʃ] *roig, puig* (però *rogenc, pujar* [ʒ]/[dʒ])

[ʃ] *beix, guaix*

Exemples

- Apareixen separats del text, excepte en el cas de la lletra menuda.
- Hi ha tres disposicions dels exemples:
 - General
 - En llista (quan es fa una sèrie)
 - En taula (quan hi ha exemples comparables). Format de parells mínims.
- Diferent presentació dels exemples segons la naturalesa del contingut o remarca.

Els exemples es marquen en cursiva, excepte la informació metalingüística que precedeix l'exemple o que el segueix entre parèntesis. També es marca en rodona l'element estricte que es comenta en el cas d'exemples oracionals o amb un nombre de paraules relativament gran, que fa distintiva la distinció de tipus de lletra.

Disposició dels exemples

Disposició general

El salze ha crescut molt
Aquell salze ha crescut molt
El nostre salze ha crescut molt

Disposició en llista

- Els noms de les hores: *les tres i cinc*
- Noms que formen part d'expressions temporals: *al punt, a l'hora de la mort, la setmana que ve, l'any 2009, l'endemà*
- Noms que expressen entitats úniques en el nostre món immediat: *la mar, el cel, la casa, la seu, el papa*
- Els punts cardinals: *el nord, el sud*

Disposició en taula

Davant del nom	Darrere del nom
<i>Aquesta butaca és molt incòmoda</i>	<i>La butaca aquesta és molt incòmoda</i>
<i>Si passes en vermell, aquell municipal et veurà</i>	<i>Si passes en vermell, el municipal aquell et veurà</i>

Glossari

- 371 termes
- Organitzats per capítols (final de cada capítol)
- Inclou: terme, definició, exemples il·lustratius, remissió a GEIEC (on es pot ampliar informació). Opcionalment inclou notes (altres denominacions, definició per extensió).
- Respecte a GIEC hi ha:
 - Termes mantinguts
 - Termes suprimits (molt específics, sinònims)
 - Termes transformats

nom no comptable Nom que designa una entitat no enumerable. GEIEC 8.3

▷ *aigua, farina, sorra, por, paciència*

nom propi Nom que representa una entitat individualitzada, única. GEIEC 8.4

▷ *Maria, Rússia, Júpiter*

nom (propi) de persona Nom propi que designa un ésser humà. També es denomina *antroponim*. GEIEC 8.4

▷ *Marta, Fabra*

nom (propi) geogràfic Nom propi que designa un lloc. També es denomina *topònim*. GEIEC 8.4

▷ *València, Suècia, el Vendrell*

nom quantitatiu Nom que quantifica entitats i es pot comportar com a nucli d'una locució quantitativa. GEIEC 8.3

▷ *un munt de persones*

nominalització Procés pel qual un verb o un adjectiu es converteix en nom i pot seleccionar com a complements nominals els corresponents complements verbals o adjectivals. GEIEC 8.5.4

▷ *la destrucció del pont per les tropes enemigues*

sintagma nominal Sintagma format per un nom (o un element equivalent, com un pronom o un infinitiu), que fa de nucli, i, opcionalment, especificadors i complements. GEIEC 8.5

▷ *les camises noves; Estocolm, una ciutat preciosa; vosaltres que no heu viatjat*

vocatiu Nom o sintagma, en general nominal, amb què hom interpel·la una persona o entitat personificada. GEIEC 8.7

▷ *Jaume, vine!; Amics meus, quines ganes tenia de veure-us!; Boira, vine a menjar-te el pinsol!*

Supressió de termes GIEC > GEIEC/GBU

- Supressió de termes i conceptes (sobretot de nivell subordinat)
 - *sonicitat* (fonologia)
 - *tema, base temàtica, al·lomorfia, al·lomorf, forma supletiva, conjugació mixta, radical supletiu* (morfologia verbal)
 - *adverbi de manera agentiu/relacional* (sintaxi: adverbi)
 - *negació externa, negació interna* (sintaxi: negació)
 - *coda sintagmàtica, coda plurisintagmàtica, coda relativa* (sintaxi: comparatives)
 - *buidament, romanent* (sintaxi: construccions coordinades)
- Supressió de sinònims i variació denominativa
 - (nom) substantiu > nom
 - nom discontinu > nom comptable
 - nom continu/de matèria > nom no comptable

 - oració de relatiu restrictiva > oració de relatiu especificativa
 - oració de relatiu no restrictiva > oració de relatiu explicatiu

Transformació de termes

■ Desterminologització

Terme	Correspondència
sil·labificar	formar síl·laba
rizotònic arrizotònic	forma verbal amb l'accent en el radical forma verbal amb l'accent en la desinència
sufix preaccentuat	sufix àton
hipocorístic	forma amb caràcter afectuós o familiar
remàtic	informació nova (en el discurs)
temàtic	informació coneguda (en el discurs)
sintagma nominal escrit	sintagma nominal sense especificador

president de l'empresa'). En diferents parlars, el comparatiu *com* també pot presentar la forma *com a* en les comparatives hiperbòliques, en què el segon terme és un sintagma nominal escrit o un sintagma adjectival: *Vosaltres lluitàveu com a llops* ('igual que llops, com si fóssiu llops'); *Aquells homes parlaven com a bojós* ('igual que si fossin bojós'). En aquest tipus de comparacions,

GIEC

☞ En diferents parlars, sobretot en baleàric, valencià i nord-occidental, el comparatiu *com* també pot presentar la forma *com a* quan el segon terme de la comparació és un sintagma nominal sense especificador o un sintagma adjectival. En aquest cas, *com a* es pot parafrasejar per 'com si fossin'.

Vosaltres lluitàveu com a llops ('igual que llops', 'com si fóssiu llops')

Va obrir uns ulls com a plats ('com si fossin plats')

Treballàvem com a esclaus ('com si fóssim esclaus')

Aquells homes parlaven com a bojós ('com si estiguessin/fossin bojós')

GBU

Índex de termes GBU (417 entrades)

- Construït a partir del glossari final de capítol
- Amb termes principals i secundaris (però en molt menor mesura)
- Indicació de capítol i apartat (negreta per a indicar que és terme de capítol i rodona fina si també apareix de manera rellevant en altres capítols)
- Algun terme s'ha introduït preveient facilitar la consulta a l'usuari general
 - *caiguda de preposició* Vg. *elisió de preposició*

Mostra índex de termes GBU

Índex de termes

- accent **Cap. 4**
 - ~ de frase **4.1**
 - ~ de mot **4.1**
 - ~ diacrític **4.2**
 - ~ gràfic **4.2**
- acrònim **9.3**
- activador negatiu **24.2**
- adjectiu **Cap. 11**
 - ~ adverbial **11.5**
 - ~ qualificatiu **11.3**
 - ~ relacional **11.4**
- adverbi **Cap. 23**
 - ~ acabat en *-s* **23.2**
 - ~ adjectival **23.2**
 - ~ avaluatiu **23.3**
 - ~ d'aspecte **23.3**
 - ~ de grau **23.3**
 - ~ de lloc **23.3**
 - ~ de manera **23.3**
 - ~ de reforç *pas* **24.4**; vg. tb. *negació expletiva*
 - ~ de relació espacial **23.3**
 - ~ de temps **23.3**
 - ~ demostratiu **13.3, 23.3**
 - ~ en *-ment* **23.2**
 - ~ enunciatiu **23.3**
 - ~ focal **23.3**
 - ~ modal **23.3**
 - ~ oracional **23.3**
 - ~ temàtic **23.3**
- article **Cap. 12**
 - ~ baleàric **12.3**
 - ~ definit **12.2**
 - amb valor individualitzador **12.5**
 - ~ indefinit **12.7**
 - ~ neutre **12.5**
 - ~ personal **12.1**
 - ~ salat Vg. *article baleàric*
- aspecte (verbal) **6.3, 27.1**
 - ~ imperfectiu **27.1**
 - ~ perfectiu **27.1**
 - ~ perfet **27.1**
- atribut **30.1**
- auxiliar Vg. *verb auxiliar*
- base lèxica **8.1**; vg. tb. *radical*
- bategant Vg. *consonant bategant*
- betacisme **2.3**
- bilabial Vg. *consonant bilabial*
- canvi de preposició **37.3**
- caiguda de preposició Vg. *el·l·lò de preposició*
- cas **15.2**
 - ~ acusatiu **15.2**
 - ~ datiu **15.2**
 - ~ oblic **15.2**
 - ~ recte **15.2**
- catàfora **15.2**
- causal Vg. *oració causal*
- clític Vg. *mot àton*
- coda (sil·làbica) **2.1, 3.1**

El glossari GBU és...

- element de suport a la consulta (glossari final de capítol)
- element d'accés al contingut (índex de termes)
- element d'enllaç amb GEIEC

Es completa amb el glossari en línia de GEIEC, que és, a més...

- eina per a la reorganització de l'estructura conceptual i nocional de GIEC (fase d'elaboració)
- punt de partida per a la revisió i la sistematització dels sistemes nocionals i les definicions textuais (fase d'elaboració)
- eina que, interactivament, relaciona descripció, terme, definició, exemples i sistema nocional (cerca en glossari)

Fitxers de so

<https://fonetica.iec.cat/qr/gb1.asp>

<https://fonetica.iec.cat/qr/gb2.asp>

<https://fonetica.iec.cat/qr/gb34.asp>

<https://fonetica.iec.cat/qr/gb35.asp>

Fitxers de so

Annex. Les vocals: símbols fonètics i grafies

En el quadre 1.5 s'inclouen les vocals acompanyades dels símbols de l'Associació Fonètica Internacional i de les grafies amb què generalment es representen; s'hi expliciten les pronúncies de caràcter general pròpies d'alguns parlars.

Central

Baleàric

Nord-occidental

Valencià

QUADRE 1.5
Les vocals: símbols fonètics i grafies

Vocal	Símbol	Grafia	Exemples	
Alta anterior	i	<i>i</i>	<i>camí, illa, intel·ligent, pintar, raïm</i>	
Mitjana tancada anterior	e	<i>e</i>	<i>bé, déu, febre, Tuixén</i>	
Mitjana oberta anterior	ɛ	<i>e</i>	<i>cert, Elx, èxit, mel, peu, Reus</i>	
Baixa central	a	<i>a</i>	<i>aglà, casa, mà, Perpinyà, sac</i>	
Mitjana central	ə	<i>a</i>	<i>casa, carrer, tanoca</i> (en parlars orientals)	
		<i>e</i>	<i>estil, pare</i> (en parlars orientals); <i>ceba, pèl</i> (en parlars baleàrics)	
Mitjana oberta posterior	ɔ	<i>o</i>	<i>Castellbò, lloca, repòs, ressò, soca</i>	
Mitjana tancada posterior	o	<i>o</i>	<i>camió, cançó, poma, senyor, Sóller</i>	
Alta posterior	u	<i>u</i>	<i>actual, durar, peüc, unglà, xampú</i>	
		<i>o</i>	<i>posar, porós</i> (en parlars orientals, excepte en la major part del mallorquí)	

Variació geogràfica

Les gramàtiques de l'IEC abasten –i tenen en compte– tot el domini lingüístic. Són riques en informació dialectal. S'hi adopta un model composicional i s'adscriuen certs usos a diverses àrees geogràfiques i registres, segons el cas.

“En general, es consideren adequats en els registres formals dels respectius parlars els trets més consolidats i prestigiosos, sobretot si són compartits per diverses àrees dialectals. En canvi, se solen associar amb els registres informals els de menor extensió territorial, que poden ser considerats poc o gens adequats en els registres formals. En aquest cas, sol indicar-se explícitament que es tracta de fenòmens no generals. “ (p. 14)

Variació geogràfica

Els possessius equivalen a un complement encapçalat per *de*.

Pots agafar la meva/meua jaqueta ('de l'emissor')

Desconeixia les vostres intencions ('dels receptors')

Es va cansar de la Maria i les seves/seues manies ('de la Maria')

Variació geogràfica

QUADRE 14.1

Formes dels possessius

<i>Classe</i>	<i>Persona</i>	<i>Singular</i>		<i>Plural</i>	
		<i>masculí</i>	<i>femení</i>	<i>masculí</i>	<i>femení</i>
Tònic	1sg	<i>meu</i>	<i>meva o meua</i>	<i>meus</i>	<i>meves o meues</i>
	2sg	<i>teu</i>	<i>teva o teua</i>	<i>teus</i>	<i>teves o teues</i>
	3sg	<i>seu</i>	<i>seva o seua</i>	<i>seus</i>	<i>seves o seues</i>
	1pl	<i>nostre</i>	<i>nostra</i>	<i>nostres</i>	
	2pl	<i>vostre</i>	<i>vostra</i>	<i>vostres</i>	
	3pl	<i>seu</i> <i>llur</i>	<i>seva o seua</i> <i>llur</i>	<i>seus</i> <i>llurs</i>	<i>seves o seues</i> <i>llurs</i>
Àton	1sg	<i>mon</i>	<i>ma</i>	<i>mos</i>	<i>mes</i>
	2sg	<i>ton</i>	<i>ta</i>	<i>tos</i>	<i>tes</i>
	3sg/3pl	<i>son</i>	<i>sa</i>	<i>sos</i>	<i>ses</i>

Norma i descripció

- Gramàtica descriptiva i normativa
 - “La descripció se centra sobretot en els usos formals propis de tots o de la majoria de parlars”
 - “Quan un fenomen no abasta tots els registres de la llengua, s’indica si és propi dels registres formals, dels molt formals o dels informals.”
 - “...les formes i els usos específics d’un territori o els que tenen un caràcter informal solen ser poc adequats en comunicacions d’abast general i, doncs, convé substituir-los en certs contextos vinculats als registres formals, mentre que en altres contextos són adequats”
- Criteri d’adequació (en comptes de no correcte/incorrecte, normatiu/no normatiu, que són excessivament simplistes)

Registres

- **formals:** text planificat, relació entre els interlocutors no propera, relativament poc marcat des del punt de vista dialectal. Registres neutres o no marcats en la descripció gramatical .
- **molt formals:** "la planificació del text és molt alta, la temàtica sol ser especialitzada i la relació entre els interlocutors és distant i ritualitzada, com pot ser una conferència o un acte solemne"
- **informals:** "amb un grau de planificació baix, que s'associa amb una relació propera entre els interlocutors, com pot ser una conversa familiar o un missatge a un amic"; més marcats des del punt de vista dialectal, especialment en el canal oral
 - **parla espontània** (o ús espontani): "es vinculen a situacions comunicatives relacionades amb usos orals" en registres informals

Registres

p. 428

La passiva pronominal és molt més natural i habitual en tota mena de registres que no pas la perifràstica.

Aquesta novel·la es va escriure fa uns quants anys (equivalent a

Aquesta novel·la va ser escrita fa uns quants anys)

En aquesta oficina no s'han fet les coses ràpid (equivalent a En aquesta

oficina les coses no han estat fetes ràpid)

Registres

p. 273

El quantitatiu *bastant* era inicialment invariable en gènere, ús que es manté en alguns parlars i també **en els registres formals**, al costat de l'ús variable.

Sense concordança	Amb concordança
<i>bastant farina</i>	<i>bastanta farina</i>
<i>bastants gallines</i>	<i>bastantes gallines</i>

Registres

p. 282

El pronom *hom* és **propi dels registres molt formals**. Són molt més usuals construccions com ara les que inclouen el pronom *es* i oracions amb el subjecte en tercera persona del plural o amb el predicat existencial *haver-hi*.

Pel setembre hom verema

Pel setembre {es verema / veremen / hi ha la verema}

Registres

p. 274

Els quantitatius relatius *prou* i *massa*, i també el quantitatiu absolut *força*, són invariables. Tanmateix, en els registres informals, es constata una certa tendència a dotar-los de flexió de nombre (*prous*, *masses* i *forces*). Aquesta variació de nombre és habitual en central, nord-occidental i septentrional, però no es dona en els altres parlars. En qualsevol cas, es tracta de formes que s'eviten en els registres formals.

Registres formals	Registres informals
<i>No té mai prou diners</i>	<i>No té mai prous diners</i>
<i>En va portar massa, de llibres</i>	<i>En va portar masses, de llibres</i>
<i>L'he vist força vegades</i>	<i>L'he vist forces vegades</i>

Marques normatives

- *No (és) acceptable*: opció que s'exclou perquè es considera no adequada en els registres formals, sovint perquè és fruit de la influència forana.
- *S'evita*: opció que no s'usa en els registres formals i, doncs, en queda exclosa, d'acord amb la tradició normativa.
- *(És) preferible*: opció més adequada en els registres formals entre dues o més de possibles.

No acceptable

Remarques normatives i d'ús

En els registres informals, a més de l'article *el*, trobem la forma *lo* com a article amb valor individualitzador. En els registres formals, **no és acceptable** usar l'article *lo* com a determinant individualitzador; en aquesta funció, s'empra l'article *el* o es fan servir altres recursos equivalents, com els que s'han il·lustrat en el quadre anterior.

Sempre em diu {el que he de fer / allò que he de fer / què he de fer} (i no Sempre em diu lo que he de fer)

S'evita

p. 28

És bastant habitual no pronunciar la *r* final dels infinitius si són plans i van seguits d'un pronom començat per consonant, cosa que pot provocar canvis en la forma dels pronoms (§16.1). Aquest fenomen s'evita en els registres formals, especialment en la llengua escrita.

conèixer-nos (i no *coneixe'ns*), *convèncer-lo* (i no *convence'l*)

Presentació d'exemples (B s'evita / no és acceptable)

Amb quin menyspreu ens parla! (i no Amb el menyspreu que ens parla!)
No saps que bonica que anava (i no No saps el bonica que anava)
No saps que bé que treballa (i no No saps el bé que treballa)

Sí	No
<i>L'important d'aquest decret és el canvi de mentalitat que reflecteix</i>	<i>Allò important d'aquest decret és el canvi de mentalitat que reflecteix</i>
<i>Descriviu només l'essencial del sistema</i>	<i>Descriviu només allò essencial del sistema</i>
<i>No rebutjarem el que prescriuen les lleis</i>	<i>No rebutjarem allò prescrit per les lleis</i>

És preferible

p. 221

El pronom *la* adopta la forma elidida *l'* quan s'anteposa a un verb començat per vocal (gràficament precedida o no de *h*), excepte en el cas de les vocals *i* o *u* àtones. En els registres formals **és preferible** mantenir la forma *la* davant de *i* o *u* àtones, encara que **oralment és habitual** elidir la vocal *a*.

l'admira, l'escolta, l'honora, l'usa, l'infla
la utilitza, la humilia, la indemnitza, la hipnotitza
Aquella liquadora no la utilitzava

Presentació d'exemples (A és preferible a B)

Al concert no la hi vaig trobar (preferible a Al concert no l'hi vaig trobar)
La sal ja la hi he posat (preferible a La sal ja l'hi he posat)

Registres formals	Registres informals
<i>No té mai prou diners</i>	<i>No té mai prous diners</i>
<i>En va portar massa, de llibres</i>	<i>En va portar masses, de llibres</i>
<i>L'he vist força vegades</i>	<i>L'he vist forces vegades</i>

Marques descriptives

- Ús: *s'usa, s'empra*
- Freqüència: *és habitual, sol mantenir-se*
- Tendència: *tradicionalment, s'estén l'ús*
- Àmbit: *prop de/s'usa en...*
 - *registres formals/molt formals/informals; parla espontània*
 - *certs parlars*
 - *llenguatges d'especialitat, etc.*

És habitual

P. 221

La forma plena *se* es pot usar en comptes de la forma reforçada *es* davant d'un verb començat per [s] per a evitar el contacte de dues consonants sibilants. Totes dues formes són **acceptables**, però la plena (*se*) és **més habitual** en els registres formals.

Se sentien molts crits (i també *Es sentien molts crits*)

La festa se celebra demà (i també *La festa es celebra demà*)

Propi de

P. 335

- L'adverbi *aquí*, **propi de** la major part dels parlars, indica proximitat i designa el lloc en què es troben els interlocutors de l'acte de parla o que és pròxim a ells. L'adverbi *ací*, **propi del** valencià, de la Franja i de l'eivissenc, indica proximitat a l'emissor.

Proximitat: *Veniu aquí/ací*

Llunyania: *Deixeu la maleta allà/allí*

Exemples (descriptius)

Article definit: *El llibre de poemes que li han regalat sembla interessant, però les novel·les ja les deu haver llegit*

Article personal: *En Pere arribarà demà*

Article indefinit: *He comprat uns llibres molt interessants*

Els quantificadors negatius poden ser quantificadors nominals (*cap, gens, gaire*), pronoms (*res, ningú*) o adverbis (*gaire, mai, enlloc*). Apareixen precedits de *no* quan tenen posició postverbal i seguits opcionalment de *no* si tenen posició preverbal.

Posició postverbal	Posició preverbal
<i>A l'examen no s'hi va presentar cap dels teus companys</i>	<i>Cap dels teus companys (no) s'hi va presentar, a l'examen</i>
<i>No ens farà canviar d'opinió res del que pugueu dir</i>	<i>Res del que pugueu dir (no) ens farà canviar d'opinió</i>
<i>No ve mai</i>	<i>Mai (no) ve</i>

GBU i la resta d'obres gramaticals de l'IEC

- La base del text és la *Gramàtica essencial* (GEIEC), que és una versió reduïda de la Gramàtica catalana de 2016 (GIEC) a la qual s'han afegit:
 - *Elements de suport a la consulta*
 - *Quadres resum*
 - *Glossari*
- S'hi ha incorporat l'*Ortografia catalana* (OIEC) a través de remarques ortogràfiques.
- Es remet a *Gramàtica essencial* a través del glossari final (remissió indirecta a GIEC).

Objectius / nivells d'especialització

- GIEC (2016)

Gramàtica que descriu d'una manera exhaustiva la realitat del català com a base per a la codificació gramatical. (nivell especialitzat)

- GEIEC (2018)

Nova formulació de GIEC per fer-la accessible a un públic més general, tant pel que fa al contingut com a la forma d'expressió d'aquest, i facilitar-ne la consulta a través d'Internet. (nivell general)

- GBU (2019)

Gramàtica de consulta adaptada a un usuari amb coneixements gramaticals generals que vol resoldre dubtes en l'ús. (nivell divulgació)

Corpus gramatical interconnectat multicanal

- **GIEC** és la base del text de **GEIEC**, versió reduïda a la qual s'han afegit:
 - *Elements de suport a la consulta en línia*
 - *Quadres resum*
 - *Glossari*
- **GBU** és una versió reduïda de **GEIEC** adaptada a la consulta en paper
- **OIEC** s'incorpora a través d'enllaços (**GEIEC**) o de remarques ortogràfiques (**GBU**).
- **GEIEC** remet a **GIEC** a través d'enllaços
- **GBU** remet a **GEIEC** a través del glossari final (remissió indirecta a **GIEC**).

Quina gramàtica s'ha de consultar?

Qualsevol de les tres. Totes contenen informació descriptiva i normativa completa i essencialment igual.

Es pot triar fer una consulta en l'una o l'altra segons:

- Si la consulta és **en línia** (GEIEC) o en paper (GBU, GIEC)
- Si es vol una informació **més detallada** (GIEC) o menys (GBU, GEIEC)
- Si el nostre interès se centra més en **la norma i l'ús formal** (GBU) o en tots els usos de la llengua (GEIEC, GIEC)

Més informació

- Pàgina del projecte de la *Gramàtica bàsica i d'ús*: (resultats)
<https://www.iec.cat/recerca/projecte1.asp?codi=PRS2017-S04-CUENCA>
- Pàgina del projecte de la *Gramàtica essencial*: (resultats)
<https://www.iec.cat/recerca/projecte1.asp?codi=PRS2015-S4-CUENCA>
- Presentació de GEIEC: <https://geiec.iec.cat>
- Tutorial de GEIEC:
<https://www.youtube.com/watch?v=u9TMj83cf9U>